

Primăria Oradea Foto: Lorin Niculae

Pompei COCEAN
Ana-Maria POP
Lelia PAPP

Cooperare transnațională pentru gestionarea optimă a resurselor din bazinul hidrografic al Someșului

*Transnational cooperation for the optimal management of the
resources of the hydrografic basin of the Someș river*

*Coopération transnationale pour la gestion optimale de
ressources du bassin hydrographique de la rivière Someș*

Cooperarea transnațională – suport al dezvoltării spațiale

Indiferent de scara la care se face raportarea (locală, regională, națională, europeană), eficacitatea oricărei investigații teritoriale este definită prin *cooperare*. Acest principiu a stat la baza aplicației proiectului TICAD (Tisa Catchment Area Development – SEE/A/638/4.2./X), finanțat prin Programul de Cooperare Transnațională Sud Estul Europei, o inițiativă a celor cinci țări drenate de râul Tisa (România, Ungaria, Ucraina, Serbia, Slovacia) în vederea elaborării unei strategii teritoriale comune care să prevadă soluții privind reducerea riscurilor naturale și antropice asupra mediului și să integreze rezultatele obținute în planurile și politicile naționale, regionale și locale din bazinul Tisa.

Nu au fost omise din percepția finală a acestui proiect comun studiile de caz (proiecte pilot), menite a scoate în evidență particularitățile specifice, problemele locale, devenite și ele comune prin extinderea efectelor dincolo de granițele statale, sau oportunitățile ce ar optimiza avantajele identificate. Este

cazul Văii Hernad (SK-HU), a culoarului ecologic Tisa (RO-HU-SK-UA-RS) și a bazinului hidrografic Someș (RO-HU). Coordonator al proiectului pilot dedicat bazinului Someș, Universitatea Babeș-Bolyai, în parteneriat cu VÁTI - Compania Maghiară Publică Non-profit cu Răspundere Limitată pentru Dezvoltare Regională și Planificare Urbană, URBAN INCERC (Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Urbanism și Amenajarea Teritoriului) și Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului, și-a propus să stabilească coordonatele strategice de dezvoltare a acestui teritoriu, nu înainte de a evalua resursele existente prin filtrul cazuisticii științifice, rezultate inserate, de altfel, și în strategia de dezvoltare integrată a bazinului Tisei.

Cel mai mare tribut ar fi râul Someș influențând, prin efectele fenomenelor naturale și ale activităților antropice, sectorul din aval al Tisei. Provocările spațiale majore pe care le generează acest teritoriu sunt:

- diversitatea resurselor naturale, investită ca motor de dezvoltare a diferitelor forme de turism, prezența unor acvifere cu izvoare minerale, climatul cu influențe oceanice, toate acestea induc

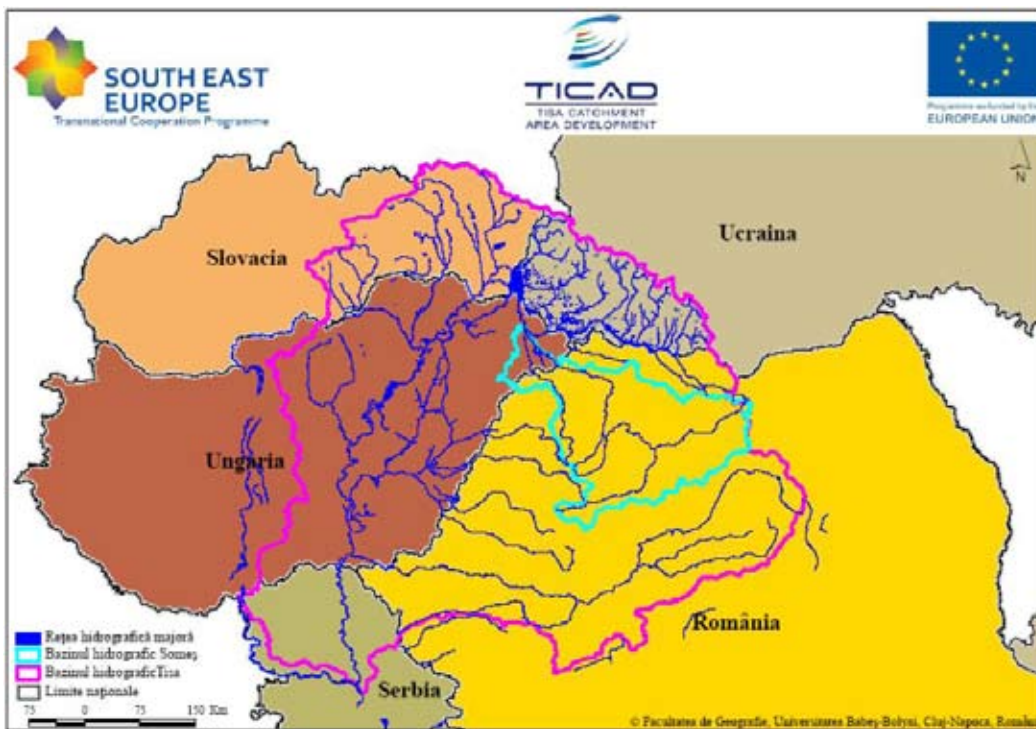

Fig. 1. Bazinul hidrografic Someș
(Cartografie: T. Man, C. Moldovan, I. Fodorean)

apariția și intensitatea frecvenței inundațiilor, asociate în multe cazuri cu fenomene geomorfologice specifice (alunecări de teren, fenomene de torențialitate, fenomene de eroziune etc.);

- așezările urbane prezintă o diversitate mare a funcțiilor deținute, însă gradul de ocupare al resurselor umane este relativ scăzut raportat la numărul total al populației;
- deși pe teritoriul întregului bazin există un număr ridicat de areale cu elemente peisagistice și biogeografice deosebite, doar o parte din ele sunt declarate areale protejate și în cadrul acestora nu se aplică peste tot măsuri de conservare a biodiversității;
- abandonul culturilor agricole, pe fundalul existenței unui mozaic remarcabil de soluri, cu pretabilități diferite, este o altă realitate a teritoriului supus investigației, accesarea unor fonduri europene putând constitui o soluție de relansare a acestui sector economic;
- bogăția litologică a bazinului, cu precădere prezența zăcămintelor de minereuri și auro-argentifere, a determinat o exploatare puternică a acestora, pe suprafețele vechilor exploatare miniere declanșându-se anumite fenomene de risc tehnologic, provocate și de modul impropriu de gestionare a deșeurilor sau de prezența unor ramuri industriale poluante.

Obiectivul general al acestui studiu de caz îl constituie îmbunătățirea calității mediului din bazinul hidrografic Someș, în directă concordanță cu dezvoltarea sa socio-economică, fapt materializat prin:

- investigarea realităților teritoriului analizat, surprinderea caracteristicilor generale și specifice ale acestuia, identificarea disfuncționalităților întâlnite;
- investigarea interesului exercitat de factorii de decizie;
- conceperea unor scenarii de dezvoltare menite a soluționa problemele cu care se confruntă acest sistem teritorial.

Evaluarea situației existente și a disfuncțiilor din bazinul hidrografic Someș

Urmărind realitatea din teren, bazinul hidrografic Someș este definit prin câteva resurse extraordinare ce pot susține dezvoltarea sa teritorială, dar datorită activității antropice intense sau a schimbărilor de natură abiotică și biotică acesta cunoaște anumite situații conflictuale, multe dintre ele cu efecte pe termen lung. Remarcăm aceste aspecte în următoarele situații:

a). În contextul vehiculării conceptului de dezvoltare durabilă, asigurarea unui echilibru între natură și componenta antropică devine stringentă. Promovarea biodiversității și a habitatelor naturale, prezente cu precădere în arealele naturale protejate (parcuri naturale, naționale, rezervații ale naturii, situri RAMSAR, situri NATURA 2000), devine un obiectiv necesar în cadrul tuturor peisajelor antropizate, indiferent de gradul lor de intensitate. *Extinderea terenurilor construite de la periferia zonelor urbane, defrișările din zonele forestiere, suprapășunatul excesiv afectează mediul înconjurător, transformările privind modul de utilizare al terenurilor fiind lăsate la voia întâmplării.* La acestea se adaugă *lipsa unei educații ecologice*, atât a turistului, cât și a populației locale, prin lipsa unor sesiuni de educare ecologică, nerespectarea sau chiar lipsa panourilor informative din cuprinsul arealelor protejate, distrugerea florei sau faunei existente, lipsa spațiilor de depozitare a deșeurilor. Chiar dacă există un cadru legislativ, acesta este incert și are un caracter restrictiv de aplicabilitate, ceea ce duce la un management defectuos al ariilor protejate.

b). Percepția și evaluarea diferitelor fenomene de risc reprezintă un demers obligatoriu într-o analiză teritorială, în bazinul hidrografic Someș fiind prezente alunecările de teren, eroziunea râurilor asupra malurilor, inundațiile și viiturile (Vaser, Vișeu, Iza, Lăpuș, Tisa), asociate fenomenelor de risc declanșate în urma proceselor de extracție, excavare și depozitare din ariile miniere. *Apariția fenomenelor de risc naturale și ambientale are consecințe*

asupra populației, habitatelor, economiei sau mediului (prin afectarea calității solurilor). Pe de altă parte, se constată faptul că tot surplusul de apă rezultat în perioadele de inundații nu poate fi reținut parțial sau integral, capacitatea de reținere fiind insuficientă, iar o distribuție spațială a arealelor inundabile nu este redată la zi.

c). Rezultantă directă a activităților antropice, *poluarea mediilor hidrice*, indiferent de sursa de proveniență a poluanților, este accentuată de un *management inadecvat al calității apei*. Cauzele cele mai des întâlnite sunt: gestionarea nepotrivită a deșeurilor, evacuate în mediul hidric sau depozitate în spații neamenajate, lipsa unor stații de tratare a deșeurilor municipale, lipsa respectării prevederilor de siguranță a populației de către agenții economici din sectorul industrial, corpurile de apă modificate, infiltrații de substanțe chimice periculoase provenite de la siturile miniere abandonate. Mai grav este faptul că sunt afectate apele transfrontaliere, lipsa resurselor financiare, tehnice sau urbanistice devenind probleme comune ale reprezentanților instituțiilor celor două state drenate de Someș.

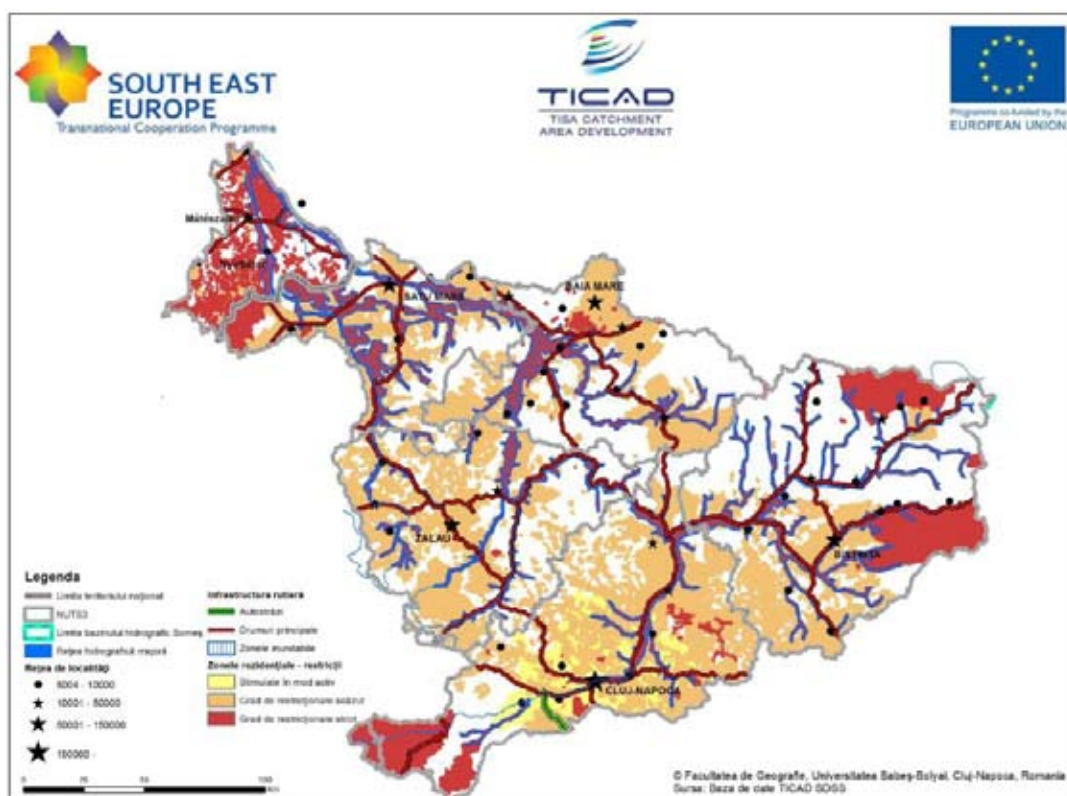
d). Bunăoară, un teritoriu cu o industrie grea reprezentativă, bazinul Someșului a cunoscut un recul al dezvoltării sectorului industrial, cu cantități de substanțe periculoase ce depășesc pragurile admise, ceea ce determină apariția unor *accidente industriale* (generate în ultimii ani îndeosebi datorită activităților de producție din industriile manufacturiere, echipamentelor industriale sau substanțelor chimice noi). Protocoalele internaționale au stabilit concentrațiile optime ale acestor substanțe, fiecare stat fiind obligat să se adapteze cerințelor legislațiilor naționale. Inventarierea obiectivelor SEVESO (14 obiective SEVESO, dintre care 6 cu risc major și 8 cu risc minor) sau E-PRTR (în număr de 35, prezente în 19 așezări) a scos în evidență lipsa unor sisteme de management al siguranței, lipsa unor măsuri de protecție a populației în zonele de urgență, lipsa unor cooperări transfrontaliere privind aspectele de poluare industrială, utilizarea unor proceduri tehnologice neadecvate.

e). Încă la o scară extinsă, în bazinul Someș se practică o agricultură extensivă și, într-o mai mică măsură, o agricultură de tip intensiv. Ca urmare a utilizării unor fertilizatori chimici sau nutrienți, fertilitatea solului a avut de suferit, iar *calitatea terenurilor agricole a fost substanțial redusă*. Colectivizarea a dus la o creștere a interesului populației pentru sectorul primar, în schimb, privatizarea a adus cu sine o puternică fărâmițare a terenurilor agricole și o scădere a productivității agricole.

f). Una din cele mai importante resurse existente este resursa umană, indiferent de mediul de proveniență (rural, urban), aceasta prezentând o serie de disparități la nivel teritorial. Pe fundalul acutizării fenomenului de îmbătrânire, cu precădere în spațiul rural, s-au amplificat decalajele dintre cele două medii rezidențiale, acestea confruntându-se cu un standard mai scăzut al serviciilor și o piață slab dezvoltată a locurilor de muncă în zonele rurale. Pe lângă elementele de *deteriorare socială* – inclusiv existența unui procent ridicat de etnici romi, fără locuri de muncă – foarte pregnante sunt *modificările din structura socio-economică*. Perioada marilor privatizări și disponibilizările din ramurile industriale au determinat creșterea numărului de șomeri, fapt ce a amplificat fenomenul de migrare al populației și multiplicarea cazurilor de locuri de muncă „la negru”. Efectele unei excluziuni economice le resimt și proaspeții absolvenți de studii superioare, care întâmpină o serie de obstacole în obținerea primului loc de muncă.

g). Cu o tradiție puternică în anumite ramuri industriale, bazinul Someșului nu a reușit să-și valorifice avantajele deținute, numărul relativ redus al agenților economici din sectorul IMM-urilor, numărul scăzut al investitorilor, amplasarea marilor investiții în zonele urbane definesc un *mediu investițional insuficient dezvoltat*. O carență o constituie lipsa de colaborare între instituțiile de cercetare și mediul antreprenorial, în majoritatea cazurilor rezultatele cercetării negăsindu-și piață de desfacere în rândul consumatorilor.

Fig. 2. Managementul inundațiilor
(Cartografie: T. Man)

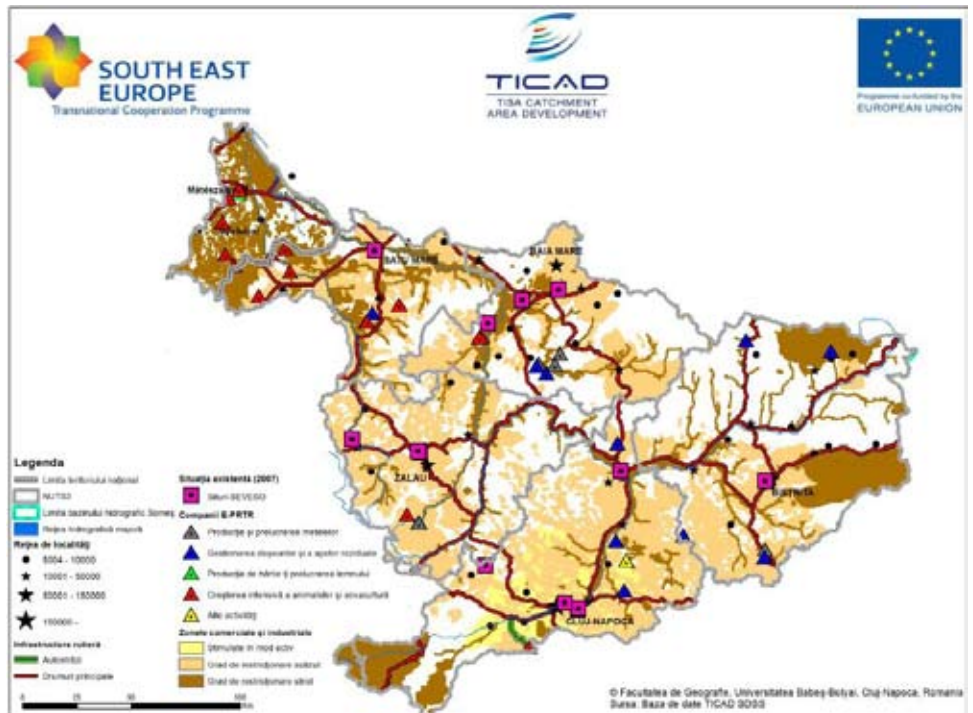

Fig. 3. Managementul accidentelor industriale
(Cartografie: T. Man)

h). Starea actuală a infrastructurii este departe de standardul infrastructurii din restul statelor europene, nivelul redus de modernizare al infrastructurii rutiere și feroviare existente, capacitatea insuficientă pentru transportul de călători și de marfă, starea de viabilitate inadecvată, lipsa resurselor financiare vorbind de la sine. *Accesibilitatea scăzută a locuitorilor la principalele servicii existente este amplificată de calitatea precară a infrastructurii și serviciilor de transport oferite.*

Factorii de decizie – mediatori între elaborator și beneficiari

Constatăm, din nefericire, că în foarte multe cazuri nu există o continuitate între materialele elaborate – comandate, de altfel, de către beneficiari pentru a răspunde unor necesități ale colectivității respectivului teritoriu – și concretizarea lor ca proiecte de sine stătătoare. Pentru a veni în întâmpinarea beneficiarului direct – cetățeanul – a fost luată în calcul opinia și viziunea de dezvoltare a acestuia, o serie de reprezentanți ai colectivității aducându-și aportul. Parte componentă a investigației teritoriale a constituit-o analiza factorilor de decizie / stakeholderilor, ce a presupus:

- identificarea factorilor de decizie relevanți pentru zona studiată – de interes local (municipalități, instituții județene, ONG-uri din domeniul gestionării resurselor de mediu, conservării mediului etc.), regional (Agenții de dezvoltare regională, regiile ale parcurilor, Direcția Apelor Someș-Tisa) și național (ministere, autorități responsabile cu managementul apelor și dezvoltarea economică);
- evaluarea interesului și a influenței exercitate de către aceștia în teritoriu – cea mai mare sferă de influență o au autoritățile responsabile cu gestiunea resurselor de apă, ariile protejate, aspectele ambientale;
- contactarea și consultarea factorilor de decizie reprezentativi din România și Ungaria în vederea identificării disfuncționalităților existente în teritoriu, răspunsuri primite fie în urma centralizării chestionarelor aplicate, fie în cursul dezbaterilor publice avute (Mátészalka, Baia Mare, Satu Mare). Toți repondenții au atras atenția asupra cadrului precar sau inexistent de colaborare între

instituții și slaba informare a comunităților locale privind aspectele ce le guvernează viața.

- inițierea unui cadru comun de colaborare, prin aducerea la un numitor comun a stakeholderilor din cele două țări implicate, prin oferirea unor alternative necesare coagulării unor parteneriate transfrontaliere.

Dincolo de problemele identificate de aceștia (cadru instituțional, legislativ și administrativ diferit, mentalități diferite, bariere lingvistice și culturale, lipsa resurselor financiare, neactualizarea documentațiilor de urbanism), incluse în analiza elaboratorului, sau de deschiderea exercitată de aceștia în vederea eliminării limitelor de colaborare, se constată un grad participativ destul de redus, neexistând un „cult” al acestor modalități de implicare, preferându-se doar acceptarea tacită / respingerea nejustificată a soluțiilor propuse.

Direcții strategice în cadrul bazinului hidrografic Someș

Într-o strânsă dependență de resursele existente, de problemele cu care se confruntă acest sistem teritorial, au fost stabilite coordonatele strategice majore ale dezvoltării bazinului hidrografic Someș. Transformarea resurselor existente în avantaje și identificarea *oportunităților* din mediul extern completează imaginea strategiei realizate. Indiferent de tipul de acțiune dorit, concretizarea acesteia depinde de resursele financiare alocate. Existența fondurilor cu finanțare europeană reprezintă una din oportunitățile ce pot fi luate în considerare în vederea demarării unor proiecte de investiții private și publice. Pe de altă parte, obligativitatea alinierii la normele europene atrage după sine noi măsuri legislative sau facilități fiscale, un punct de atracție și pentru potențialii investitori. Odată cu aderarea României la spațiul Schengen au devenit posibile inițiative privind multiplicarea de parteneriate transfrontaliere, provocarea fiind aceea de a se realiza proiecte integrate, baze de date comune etc.

Respectând obiectivul general și cele specifice formulate, principalele direcții de dezvoltare propuse sunt:

- consolidarea relației om-natură prin protecția și conservarea

arealelor protejate, promovarea biodiversității, cu precădere în arealele protejate și reconversia ecologică a habitatelor naturale, a arealelor vulnerabile la fenomene de risc, despăduriri sau activități antropice necontrolate – se încearcă, pe de o parte, conservarea „in situ” a bunurilor patrimoniului natural, consolidarea ariilor protejate și conservarea patrimoniului peisagistic, controlul expansiunii spațiilor construite și utilizarea rațională a diferitelor categorii de terenuri, iar pe de altă parte se dorește o conștientizare și responsabilizare a populației privind educația ecologică, prin promovarea acțiunilor de voluntariat și a celor sprijinite de ONG-uri;

- gestionarea eficientă a riscurilor naturale și ambientale identificate în vederea cunoașterii posibilelor situații de urgență și elaborarea unor proceduri pentru managementul situațiilor de urgență, fie că vorbim despre sisteme automatizate de prevenire, monitorizare și prognoză a inundațiilor, crearea unor sisteme de retenție a apei, impunerea unor restricționări și măsuri coercitive pentru stoparea defrișărilor ilegale, fie că facem referire la armonizarea documentațiilor de urbanism și a planurilor de management pentru prevenirea inundațiilor cu restricționările arealelor protejate;

- asumarea de către factorii de decizie a unor măsuri de atenuare și eliminare a surselor de poluare, a îmbunătățirii calității mediilor naturale și antropice. Printre cele mai importante măsuri propuse amintim implementarea unor sisteme integrate de alimentare cu apă și canalizare, controlul riguros a stării ecologice și chimice a corpurilor de apă, recursul la utilizarea unor surse de energii alternative, reconversia ecologică a haldelor de steril și dezvoltarea unor sisteme integrate de colectare, reciclare, transport și distribuție a deșeurilor.

- reducerea apariției riscurilor industriale și atenuarea efectelor acestora constituie o altă direcție de dezvoltare necesar a fi conștientizată de către autoritățile locale, printre măsurile sugerate menționăm crearea unor sisteme integrate de prevenire a apariției accidentelor majore, întărirea cooperării între comunitățile locale și operatorii economici, dezvoltarea unor industrii ecologice sau reconversia ecologică a zonelor miniere;

- încurajarea asocierii producătorilor, sprijinirea IMM-urilor din industria alimentară, dezvoltarea unei agriculturi ecologice, promovarea marketingului local, toate converg spre o creștere a capitalizării producției agricole și animaliere;

- managementul resurselor umane (formare, specializare, perfecționare etc.) poate fi investit ca un indicator al calității vieții, motiv pentru care măsurile luate pentru eliminarea disparităților socio-economice vor avea în vedere multiplicarea programelor de formare a tinerilor, angajaților, angajatorilor, șomerilor, diversificarea locurilor de muncă, încurajarea dezvoltării mediului antreprenorial;

- confruntându-se cu efectele poluării industriale și urbane și nevoită a deveni o economie sustenabilă, economia bazinului Someș se va sprijini pe acțiuni de marketing a produselor locale, promovarea activităților economice tradiționale și de manufacturare, revitalizarea activităților industriale, dezvoltarea turismului local, încurajarea industriilor verzi;

- optimizarea conexiunilor de transport transfrontalier, regional și local constituie ultima direcție majoră de dezvoltare propusă, măsuri precum promovarea comerțului internațional, transformarea sectorului Someș-Crasna în canal navigabil, dezvoltarea transportului public, asigurarea interconectivității infrastructurii rutiere naționale și europene fiind imperios a fi dezvoltate.

Concluzii

Pe lângă măsurile sau proiectele punctuale identificate, se recomandă factorilor de decizie (guverne, organizații internaționale, autorități locale și regionale, ONG-uri) următoarele acțiuni:

- asigurarea dezvoltării durabile a mediului prin intermediul conservării arealelor protejate și a biodiversității;
- creșterea capitalizării resurselor existente;
- încurajarea utilizării unui management ecologic al deșeurilor;
- întărirea sistemelor de avertizare și de supraveghere a inundațiilor;
- creșterea calității corpurilor de apă;
- crearea unor parcuri industriale verzi ce pot susține dezvoltarea energiilor verzi;
- reducerea accidentelor industriale la un nivel minim și creșterea securității ambientale și a sănătății umane;
- încurajarea utilizării adecvate a tuturor categoriilor de terenuri pentru asigurarea productivității solului;
- consolidarea logisticii agricole pentru stimularea dezvoltării produselor locale;
- creșterea accesibilității clienților înspre și între zonele rezidențiale, comerciale și industriale;
- încurajarea investițiilor în vederea asigurării unui mediu de afaceri mai competitiv.

Pompei COCEAN este profesor universitar doctor la Facultatea de Geografie, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Ana-Maria POP este CS III dr., Centrul de Geografie Regională, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Lelia PAPP este asistent universitar doctorand la Facultatea de Geografie, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Bibliografie

- BOLD, I., CRĂCIUN, A. (1999), *Organizarea teritoriului*, Edit. Mirton, Timișoara
- COCEAN, P., coord. (2004), *Planul de Amenajare a Teritoriului Regiunii de Nord-Vest. Coordonate majore*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca
- COCEAN, P., GÖNCZ, Annamária, coord. (2012), *Development Strategy of the Someș Catchment Area*, Edit. Risoprint, Cluj-Napoca
- COCEAN, P., VARTANOFF, Adriana, coord. (2007), *Synthetical Approach to the Romanian Tisa Basin*, in *Romanian Review of Regional Studies*, vol. III, no. 1, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca
- ROJANSCHI, VI., BRAN, Florina, (2002), *Politici și strategii de mediu*, Edit. Economică, București
- *** (1994), *Guidelines for protected areas management categories*, International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources – IUCN, Cambridge, UK
- *** (1996), *Legea nr. 71/1996 privind aprobarea PATN – Secțiunea I – Căi de comunicație*
- *** (1997), *Legea nr. 171/1997 privind probarea PATN – Secțiunea a II-a – Apa*
- *** (2000), *Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC) – Guidance on monitoring for the Water Framework Directive*, European Commission
- *** (2000), *Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC) – Guidance on establishing reference conditions and ecological status class boundaries for inland surface waters*, European Commission
- *** (2000), *Legea nr. 5 din 6 martie 2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național, secțiunea a III-a, zone protejate*
- *** (2001), *Lege privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a IV-a – Rețeaua de localități*
- *** (2001), *Legea nr. 575/2001 privind aprobarea PATN – Secțiunea a V-a – Zone de risc natural*
- *** (2006), *Legea nr. 289 din 2006 pentru modificarea și completarea Legii nr. 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul*
- *** (2009), *Sub-Basin Level Flood Action Plan Tisza River Basin*, ICPDR, Flood Protection Expert Group